

VARA KOMMUN

Naturen i Vara kommun

Upptäck naturen i Vara kommun

Vara kommun karakteriseras av den stora Västgötslätten, en fullåkersbygd med stora sammanhängande åkerarealer. Slättbygden dominerar kommunens centrala delar, men i gränslandet mellan slätten och skogsbygden i kommunens södra, östra och västra delar breder ett varierat och småskaligt kulturlandskap ut sig. Stenmurar och grusvägar genomkorsar ett kuperat landskap med ekkullar och naturbetesmarker. Här har naturen formats av lång och obruten beteshävd, vilket skapat förutsättningar för en artrik flora.

Det finns många härliga platser att besöka i Vara kommun. Välkommen ut i naturen!

Levene äng

Några hundra meter nordväst om Levene kyrka ligger naturreservatet Levene äng. Parkeringsplatser finns i ängens södra del. Här finns sittmöjligheter inne på reservatets område. När området betas under sommartid kan du stöta på boskapsdjur.

Ursprungligen låg det en by på Levene äng, när den övergavs blev marken istället slåtteräng. Än idag sköts området genom slåtter och betning. I naturreservatet finns också ett gravfält från järnåldern som rymmer ungefär 105 gravar. Det finns både högar och stensättningar.

På ängen växer grova ekar, björk och hassel. På de magra markerna växer exempelvis vitsippa, prästkrag, blåklocka och slåttergubbe. Vårfloran är vacker med vitsippor, backsippor, violer och gökärt. Svampfloran är rik, ett 150-tal hattsvampar har observerats, bland annat dystersopp, korallticka och blåsopp. Här finns flera hackspettsarter, nötkråka och småfåglar som till exempel bofink, lövsångare, grönsångare och svartvit flugsnappare.

Koordinator:
SWEREF99 TM,
N 6467685
E 376983.

Eken

Det vanligaste och oftast mest dominerande trädet i Vara kommuns lövskogar är eken, särskilt vid tätorter, äldre kulturmiljöer och i betesmarker. Ekar växer gärna på öppen mark, till exempel gamla betesmarker och bergsluttningar. Eken är vårt biologiskt viktigaste trädslag eftersom det erbjuder livsmiljöer för flest arter, över 1500, varav mer än 500 arter utgörs av hotade arter. Naturreservatet Levene äng är det tydligaste exemplet på en mycket värdefull ekhage som utgör livsmiljö för en lång rad sällsynta och hotade organismer.

Skyddsvärda träd

Särskilt skyddsvärda träd är ovanliga i vardagslandskapet och bör bevaras oavsett om de påträffas i skogsmark, odlingslandskap eller urbana miljöer. Grova, gamla eller ihåliga träd har en mycket stor betydelse för olika djur- och växtarter. Förekomsten av sådana träd är i många fall avgörande för många hotade arters överlevnad. Generellt gäller att ju äldre och grövre ett träd blir desto fler arter kan det utgöra livsmiljö för. Med tiden får ett träd en mängd olika miljöer, till exempel grov bark, solexponerad ved och håligheter som utgör grunden för trädens stora biologiska mångfald.

Kartläggningen av kommunens skyddsvärda träd i både skogs- och odlingslandskapet visar att det finns 670 träd, av vilka 384 är att betrakta som "jätteträd" med en diameter över en meter. Resterande träd utgörs av hålträd, träd som nästan kan betraktas som jätteträd och gamla träd (mer än 140 eller 200 år beroende på trädslag). Störst förekomst av särskilt skyddsvärda träd finns kring Levene äng men även vid bland annat Stora Hov, Staffanshagen och i omgivningarna runt Larv.

Naturreservat

Naturreservat används för att skydda olika typer av natur och det kan röra sig om allt från små växtlokaler till vidsträckta fjällområden. Våtmarker, odlingslandskap, skogar, vattenmiljöer, geologiska bildningar och tätortsnära friluftsområden kan också skyddas som reservat. Naturreservat är ett mycket starkt skydd som innefattar restriktioner och reglering av markanvändningen i ett område. Ändamål och restriktioner i reservaten framgår av särskilda beslut och skötselplan. I Vara kommun finns fem naturreservat på totalt 690 hektar.

Ranahult

Naturreservatet Ranahult ligger i Edsmärens kronopark cirka 1 mil söder om Larv, nära Fåglavik. Det är skyltat från vägen mellan Larv och Fåglavik.

Parkeringsplatser och informationstavla finns i anslutning till reservatet. Här finns det sittmöjligheter inne på reservatets område. När området betas under sommartid kan du stöta på nötkreatur.

På Ranahult finns två markerade vandringsstigar. Den längsta är cirka 1 kilometer och börjar vid jordkällaren, stigen går längs en gammal väg genom betesmark och in i ädellövskog. Den andra stigen är cirka 0,5 kilometer och börjar vid parkeringen och går åt sydost. Stigen går genom en fuktigare del där det växer orkidéer och genom ett litet skogsparti för att sedan komma till Lindbacken med hamlade träd och en ängslada.

Ranahult bildades 1988 och är Sveriges första kommunala naturreservat.

Vara kommun är förvaltare och Vara Naturskyddsförening utför skötsel av reservatet. Reservatet är ungefär 25 hektar, varav 0,85 hektar är slätteräng. Marken består i övrigt av öppna betesmarker och gles, betad ädellövskog. Reservatet är rikt på kulturlämningar då det består av den tidigare gården Ranahults inägor och närbelägna betesmarker. Spår av gammal odlingshistoria finns i form av fornåkrar, fågata, stenmurar, jordkällare, potatisgropar, linbrötsgropar och odlingsrösen.

På lindängen finns det hamlade träd där det också blommar vårfärgat, blåsippor och vätteros. På slätterängarna kan du se slätterfibbla, slättergubbe, ormrot, svinrot, darrgräs och orkidéer. I den glesbetade ädellövskogen finns ek, alm, ask, lind, bok och hassel. De öppna betesmarkerna har en fin flora med exempelvis jungfrulin, men också ett artrikt fågelliv med bland annat nötkråka, mindre hackspett, sparvuggla och stenknäck.

Koordinater:
SWEREF99 TM,
N 6443349,
E 390861.

Koordinater:
SWEREF99 TM,
N 6457839
E 403246.

Rösjö mosse

Längst i öster, på gränsen till Falköpings kommun några kilometer sydväst om Hornborgarsjön, ligger Rösjö mosse som är Skaraborgs största våtmarkskomplex. Stora delar av mossen och de omgivande sumpskogarna ingår i ett naturreservat och ett Natura 2000-område.

En bra utgångspunkt för utflykter på mossen är Bastöna hembygdsgård i Norra Vånga, en gammalgård i originalesskick från 1860.

Just nu arbetar man med att utveckla området för att bli mer besöksvänligt, bland annat genom en vandringsled med tillhörande rastplatser, utkikstorn, toalett och informationstavlor.

Omgivningen är kuperad av moränryggar och här finns spår av gamla åkrar, odlingsrösen, fägata och stenmurar. Rösjö mosse är ett paradiset för fåglar, särskilt för de arter som kräver stora ostörda områden så som ljungpipare, orre och havsörn. Närheten till Hornborgasjön förstärker mossens betydelse som fågellokal.

Växtligheten är typisk för en högmosse i sydvästra Sverige med bland annat silesår, rosling, tranbär, ljung, klockljung, skvattram, pors, tuvull och hjortron. Rösjön är relativt fiskrik med gädda, abborre, mört, lake och sutare.

Koordinater:
SWEREF99 TM,
N 6454513,
E 391009.

Backavallen

Nordost om Larv ligger Backavallen som ligger i ett ravinområde som sträcker sig utmed Etterbäcken som mynnar ut i Lidan. Området är ett 40 hektar betat, tallbevuxet hedlandsap med mjuka och böljande former. Här finns en fin flora med bland annat nattviol, jungfru Marie nycklar, kattfot och gökblomster. De torraste ytorna utgör en gammal ljunghedsrest och på den sandiga betesmarken finns ett av backsippas starkaste fästen i Vara, där

den fortfarande kan blomma i tusentals. Backavallen är strövvänlig med flera gångstigar. Sommartid betar djur i området.

Hitta hit: Åk väg 47 vid Vättesmad, Edsvära mot Larv/Vedum. Efter cirka 2 kilometer sväng av mot Längjum. Efter 200 meter ligger Backavallen på höger sida. Bra parkeringsmöjligheter finns.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av skyddade områden i hela EU och består av allt från korkekslundar i Spanien, öde hedar i England, blommande alpängar i Österrike, täta bokskogar och forsande älvar i Sverige. Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som i ett europeiskt perspektiv betraktas som särskilt skyddsvärda och bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet med områdena är att stoppa utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs.

I Sverige finns drygt 4 000 olika Natura 2000-områden på en sammanlagd yta av mer än sju miljoner hektar. En del av dem är också naturreservat eller nationalpark. Urvalet av Natura 2000-områden är en viktig grund för att bevara ett representativt urval av naturmiljöer i Sverige.

Symbolart

Med symbolart menas en art som är karakteristisk för en region, karismatisk och välkänd. Symbolarter kan användas för att på ett bra sätt kunna kommunicera frågor kring biologisk mångfald.

Backsippa Pulsatilla vulgaris – sårbar (VU)

Backsippan är en välkänd och uppskattad växt som med sina stora blålila blommor hälsar vårens ankomst och vittnar om äldre tiders kulturlandskap. Arten har kraftigt gått tillbaka till följd av jordbrukets rationalisering och är i dag klassad som sårbar (VU) i den nationella rödlistan. I Vara kommun finns den fortfarande kvar på drygt 30 olika platser, företrädesvis i magra naturbetesmarker. Den sandiga betesmarken vid Backavallen är ett av backsippas starkaste fästen i Vara, där den fortfarande kan blomma i tusental. Backsippan är en utmärkt symbolart för Vara eftersom kommunen fortfarande hyser några av dess största förekomster i länet och är uppskattad av många.

Ansvarsart

Ansvarsarter är sådana arter som har en betydande del av sin totala population inom ett begränsat geografiskt område. Den nation, region eller kommun som hyser en stor andel av en population kan sägas ha ett särskilt ansvar för artens bevarande. Några få av arterna på den nationella rödlistan har särskilt stora förekomster inom Vara kommun.

Rotröksvamp Lycoperdon radicatum – starkt hotad (EN)

En extremt sällsynt svamp som endast har tre kända förekomster i Sverige, varav en är en sandig betesmark vid Backavallen nordost om Larv. Rotröksvampen är nationellt rödlistad som starkt hotad (EN). Eftersom den är så ovanlig är dess krav på sin livsmiljö relativt dåligt kända men den verkar behöva sandig mark som helst betas. I övriga Europa finns endast ett 20-tal fynd av arten. Vara kommun har i egenskap av en av ytterst få växtplatser för rotröksvampen ett särskilt ansvar för artens fortlevnad i såväl Sverige som resten av Europa.

Symbolart

Tofsvipa Vanellus vanellus – sårbar (VU)

Tofsvipan är genom sitt märkliga läte och halsbrytande flyguppvisningar en av jordbrukslandskapets mest karismatiska fågelarter. Den häckar på åkrar och fält, gärna i anslutning till små våtmarker och är väl spridd i Vara kommun. Arten har minskat kraftigt under de senaste decennierna och blev 2020 upptagen på den svenska rödlistan i kategorin sårbar. Tofsvipan är en bra symbolart för Vara kommun genom att den är så tydligt knuten till jordbrukslandskapet och att den häckar spritt i hela kommunen. Många Varabor har säkerligen stött på den under sina vårpromenader.

Oxhagen

Öster om Larv ligger Oxhagen som är en anlagd våtmark med stor betydelse för den biologiska mångfalden. Våtmarken är omgiven av betesmark i jordbrukslandskap, med flikig strandlinje och öppen miljö. Oxhagen är ett passande utflyktsmål för den fågelintresserade. Varabygdens fågelklubb utför skötsel av området och har bland annat ordnat ett fågeltorn och sittbänkar. Här finns bra parkeringsmöjligheter och informationstavlor som bland annat beskriver vilka fågelarter som finns i området.

Våtmarken har blivit en rastplats och häckningslokal för många fågelarter och ett flertal skyddsvärda fåglar har noterats. Här kan man se tofsvipa, sångsvan, sävspurv, stare, tornseglare, sothöna, gulärta för att nämna några arter. På kvällarna kan man höra grodspel från bland annat åkergroda.

Koordinater:
SWEREFF99 TM,
N 6452591,
E 393399.

Hjortemossen

Koordinator:
SWEREF99 TM,
N 6453659,
E 373883.

Hjortemossen är värt ett besök oavsett årstid. Mossen erbjuder härliga promenader och framåt sommar och höst finns det gott om bär och svamp. På en del ställen kan man ana spår efter en kommersiell torvbrytning. I ena kanten finns en skylt som visar vägen till traktens galgbacke. Året om går det att njuta av Hjortemossen både till fots och på cykeln. Det finns tre olika slingor på 2,5, 3 eller 5 km. Det erbjuds också guidning till den som vill gå i grupp på mossen och här finns möjligheter att boka en matupplevelse byggd på lokala råvaror. De som förvaltar och utvecklar området är Naturkraft Tumbleberg.

En bra utgångspunkt när man besöker Hjortemossen är Naturhålan där

traktens lilla badsjö en gång låg. Dock ska man inte bada här numera eftersom botten är osäker och det kan vara svårt att ta sig upp. Här finns även en grill som kan användas av den som så vill. Kol tar man med sig till platsen och alla sopor som kan bli efter måltiden tar man med sig hem. Ett litet vindskydd finns för blåsiga dagar.

Det finns plats att parkera bilen vid Naturhålan, men bor man i närområdet kan man ta cykeln – i vår omgivning finns det massor av fina grusvägar runt Tumbleberg. Mer information finns på anslagstavlan vid Naturhålan.

Allemansrätten

Välkommen ut i naturen! Allemansrätten är en unik möjlighet att röra oss fritt i naturen men vi behöver också ta ansvar för natur och djurliv och visa hänsyn mot markägare och andra besökare. En bra tumregel är ”inte störa – inte förstöra”. Allemansrätten gäller inte lika i alla områden, i exempelvis naturreservat och nationalparker begränsas ofta allemansrätten.

Ta med skräpet!

- Lämna aldrig skräp i naturen
- Skräp som krossat glas, burkar och engångsgrillar kan skada både människor och djur

Elda försiktigt

- Välj gärna färdiga eldstäder
- Elda inte direkt på klippor eftersom de kan spricka
- Kontrollera så det inte är eldningsförbud
- Släck elden och glöden innan du lämnar platsen

Campa

- Ska man tälta i större grupper måste man fråga markägaren om lov
- Man får stanna 1-2 nätter men inte längre utan att fråga markägaren
- Tälta inte på någons tomt eller ömtålig mark som hagar, odlad mark och planteringar
- Det kan vara olika regler i naturreservat, ta reda på vad som gäller

- Man får övernatta i husbil eller husvagn på parkeringsyta i direkt anslutning till vägen i ett dygn om det inte finns skyltar om andra regler

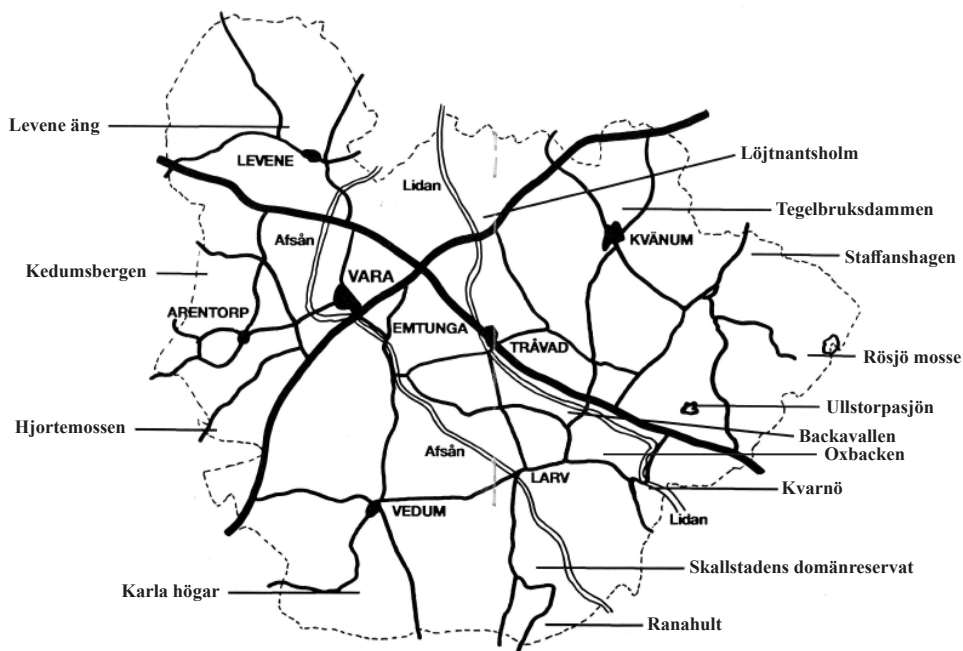
Visa hänsyn

- Det är inte tillåtet att bryta kvistar och grenar
- Om du cyklar eller rider ska du undvika blöta marker som lätt skadas
- Under vår och sommar är det extra viktigt att hålla hunden under full uppsikt, helst kopplad
- Att köra motorfordon ingår inte i allemansrätten
- Plocka blommor, bär och svamp men tänk på att man inte får plocka fridlysta arter
- Gå inte där det odlas grödor
- Stäng grinden om du går genom en beteshage
- Respektera hemfridszonen, gå inte nära hus eller någons tomt

Skyddade områden

- I naturreservat och nationalparker kan det finnas särskilda regler för till exempel eldning och tältning
- Inom fågelskydds- och djurskyddsområdet kan det finnas tillträdesförbud under delar av året
- Du kan ta reda på vilka regler som gäller genom att läsa på skyltar vid ”entréer” till området, längs reservatsgränserna eller på länsstyrelsens hemsida.

Fler natursköna utflykter

Karta från Vara Naturskyddsförenings broschyr "Natur i Vara kommun, 1992".

Kedumsbergen

Långsmal bergsrygg med kalkrika bergarter som bidrar till en rik flora. Förslag på utflyktsmål är Ryda friluftsanläggning, Ravelsbacke med sjön (P-plats finns), skogen väster om Arentorp (P-plats utefter vägen mot Främmostad) och Stallberg med öppna betade hagar.

Karla högar

Öppna betesmarker på grusåsryggar. Fornlämningar som bland annat gravhögar och stengårdsgårdar. Här

blommar backsippan rikligt på våren.

Åk från Vedum mot Bitterna. Söder om Bitterna kyrka mot Lekåsa ses Karla högar på vänster sida om vägen, det är skyltat till platsen.

Löjtnantsholm

Naturservat där det gamla odlingslandskapet har bevarats. Reservatet är ett av ytterst få områden i landet med bevarade, sammanhängande system med öppna diken i åkermark. Parkering finns vid Dönstorpsbadet.

Tegelbruksdammen

Hålör efter lertäkt vid tegelbruk som gjordes om till en mindre våtmark 1989. Vistelseort för fåglar som till exempel grönfink, gulspurv, sothöna och kanadagås.

Staffanshagen

Vackert hagmarksområde med mycket lövträd, främst ek och hassel. Varierande landskap med öppnare marker och lundartade miljöer.

Ullstorpasjön

Ullstorpasjön med omgivningarna består av ett 20-tal sjöar och vattensamlingar och är Vara kommuns sjörikaste område med många våtmarksberoende fåg-

lar. 500 meter norr om Ullstorpasjön ligger Månsholmen med småkuperat beteslandskap med växter som nattviol, kattfot och brudbröd.

Kvarnö

En av Lidans vackraste sträckningar som bildar en lång forssträcka. Parkeeringsmöjligheter finns vid bron.

Skallstadens domänreservat

Naturreservat som till största delen består av naturligt uppkommen gammal lövskog. Skogen är ört- och gräsrik och domineras av gammal ek, de äldsta med en ålder på cirka 200-225 år. Svårtillgängligt.

**Alla besöksmål hittar
du på visitvara.se**

